

ВАЖНА Е ЕВРОПА ВАЖЕН СИ ТИ

УЧАСТВАЙ В ДЕБАТА!



Европейска година на гражданите 2013

www.europa.eu/citizens-2013



Този диск е изработен от ЕИЦ-
„Европа директно“, Велико Търново
с финансовата подкрепа на Европейската комисия.

„Теоремата на демокрацията е следната: за едно свободно човешко общество най-добре е народът да бъде пълновластен“.

Жан Берзън

„Европейската година на гражданите е възможност за нас да чуем и научим от вас какви са желанията ви и как можем да изградим Европейския съюз на бъдещето заедно.“

Вивиан Рединг

Заместник – председател на ЕК

Съвременното европейско общество е изградено на вярата в либералната демокрация като принцип на вземане на решения и участието на всеки европейски гражданин в процесите на демократично управление. Общоевропейска ценност е вярата в “изключителната роля на индивида” (Loughlin, 2001:48), институционалното разделение на властите, съществуването на “обща воля” в духа на разбирането на Жан Жак Русо и усещането за гражданство с всички съпътстващи го права и отговорности.

Идеята за единна Европа е провокирана от необходимостта да се създаде принципно нова среда, в която европейският гражданин да има възможност да живее, твори и да се развива свободно. Участието на гражданите в процеса на вземане на решения е принципна необходимост и от решаваща важност за развитието и насърчаването на демокрацията. Участието в избори, включването в граждански движения и инициативи е конституционно гарантирано право, което е свързано с изграждането на активистки тип политическа култура. Интересно изследване на ПАСЕ в издадената „Зелена книга” (2004:5), сочи, че се наблюдава ясно изразена тенденция на отказ на европейските граждани да участват в процеса на гласуване и вземане на решение на всички нива. Същевременно ако тази тенденция се запази, то през 2020 година в държавите в Европа решенията ще се вземат от малка част от гражданите – 45% за Източна и Централна Европа и 65% за Западна Европа,

което демонстрира ярка апатия и незаинтересованост към проблемите на общността и може да се превърне в сериозна заплаха за демокрацията. Подобно поведение на изключване и отчуждаване противоречи на разбирането за ролята на отделния гражданин в процеса на вземане на решения и неговата значимост за демократичното развитие.

Гражданите имат определяща роля за развитието на политическата система в Европа, те са на входа на системата. Чрез акта на гласуване, осъществяване на протести, изпращане на петиции, участие в референдуми, гражданите изразяват своето отношение към системата, определят нейната легитимност, развиват институциите ѝ. Чрез своите организации - посредници (НПО, фондации, сдружения, съюзи), гражданите участват не само в процеса на вземане на решения, но и в процеса на управление. Политическите партии, групите за натиск, професионални организации на групов признак, неправителствените организации носят делегирания граждански интерес и осъществяват управлението в системата. Според степента на легитимност на политическата система и широкото участие на гражданите в процесите на нейното легитимиране, управлението носи различна тежест демократичност. Широкото включване на гражданите на входа на системата гарантират демократичната подредба и функциониране, но и правенето на политика на изхода на системата. Политическите решения, мерки, резултати, предложения, които управляват системата, са в значима зависимост от степента на включване на гражданите в процеса на вземане на решения. Медиите опосредстват връзката между правенето на политики на изхода на системата с гражданското участие на входа на системата, като предоставят обратна връзка за ефекта на участието и степента на постигната цел на входа на системата.

И ако в периода на политическа либерализация от особено, водещо значение е участието на гражданина в избори на основата на свободно осъзнато волеизявление в името на демокрацията, то в процеса на укрепване и стабилизиране на демокрацията, силно значение има формирането на демократично гражданство и активна гражданска позиция и необходимото за това образование във всички възрастови групи, включително и образование за цял живот; приемане и използване предизвикателствата на информационното общество и поетапно прилагане на нови форми на взаимоотношение

между партньорите, включително и електронно гласуване, електронно правителство и прочие; подготовка на лидери и формиране на умения за лидерство в политическата сфера чрез активна работа с политическите партии и техните ръководства, провеждане на местни, национални и регионални училища по политика и др.

Тревожният дебат за разширяване на степента на отчуждаване на гражданите от европейските институции, за трудния диалог между гражданите и институциите в някаква степен намери разрешение в приетия и влязъл в сила Лисабонски договор¹. Идеята за създаване на една по-ефективна, демократична и прозрачна Европа бе развита и представена в разширяване защитата на правата на гражданите, както и във включване на нови механизми за активистки тип гражданско поведение.

Лисабонският договор позволи да се допълни действащия принцип на представителната демокрация в Европа с принципа на демокрацията на участието с основната цел и задача да се доближат гражданите на Европа до ръководните ѝ институции с оглед разширяване, задълбочаване и окуражаване на дебата за бъдещето на Европа и по всички значими проблеми на европейското развитие. С въвеждането на европейската гражданска инициатива чрез Лисабонския договор, гражданите добиват възможност за пряко участие в процеса на подготовката и вземането на решения относно политиките на Съюза. Европейската гражданска инициатива позволява гражданите да упражняват законодателна власт и да имат правото на законодателна инициатива по специфични проблеми, които са от компетенциите на Съюза и да са в съответствие с ценностите му. С Решение 6469/11 на Съвета на ЕС от 14.02.2011г. бяха утвърдени основните изисквания към европейската гражданска инициатива.

Дискусията за разширяване на гражданското участие и активното европейско демократично гражданство съвсем не е нова в Европа. Още през 1995г. стартира програма PRINCE (PRiority Information for the Citizens of Europe), която включваше три кампании – Европа за гражданите, Да построим Европа заедно и въвеждането на единната парична единица евро. Европейският съвет в Лаекен през 2000 излезе с декларация за изграждане на

¹ Договорът от Лисабон, наличен на http://europa.eu/lisbon_treaty/index_bg.htm

ЕС в близост до гражданите. В 2001г. ЕК издаде Бяла книга на управлението² с оглед усъвършенстване на правилата и процедурите за диалог с гражданското общество. Европейската комисия (2004-2009г.) предложи и нова комуникационна стратегия на ЕС – „План за действие за подобряване на комуникирането на Европа от страна на Комисията“³, „План Д за демокрация, диалог и дебат“⁴ и „Бяла книга за европейската комуникационна политика“⁵. Основни опорни точки на новата политика са изслушване на гражданите на ЕС, комуникиране и достигане до гражданите на местно ниво, а основните механизми са свързани с подобряване на процеса на набиране на обратна връзка от гражданите.

С цел активно включване на гражданите в процеса на вземане на решения и пряко участие в правенето на политика на европейско ниво, Европейската комисия реши 2013година да бъде обявена за ЕВРОПЕЙСКА ГОДИНА НА ГРАЖДАНИТЕ.

Основна цел и задача на Европейската година бе да се разшири процеса на образование и информиране на правата, произтичащи от гражданството на всеки европеец в ЕС, като колкото по-уверено гражданите разбират правата и ги упражняват, това ще засили цялостно обществото и икономиката на ЕС. Според Комисията, информираното участие и мотивираното включване на гражданите в демократичния живот на ЕС, ще повиши значението на Съюза и ще го направи по-силен, по-ефективен и по-демократичен. За осъществяването на тази основна цел, ЕК разработи серия от области, чрез които в рамките на Европейската година на гражданите, трябва да се постави акцент върху а/ правата и възможностите, които им дава гражданството на ЕС – особено за правото да живеят и работят навсякъде в ЕС; б/ правото на участие в дискусии относно пречките пред използването на тези права и да възможност за формулиране на конкретни предложения за тяхното премахване; в/ участие в граждански форуми, посветени на политиките на ЕС; г/ подготовка за изборите за Европейски парламент през 2014 г. и знание за участието в

² White paper on European Governance, Doc. COM (2002)704

³ „План за действие за подобряване на комуникирането на Европа от страна на Комисията“, наличен на www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/.../itre/pr/.../803349bg.pdf

⁴ План Д за демокрация, диалог и дебат, наличен на www.ec.europa.eu/.../plan_d/index_bg.htm

⁵ Бяла книга за европейската комуникационна политика, налична на www.eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:069...BG...

демократичния живот в ЕС. Европейската комисия подготви и реализира комуникационна кампания с многоезичен уебсайт, материали за кампанията и медиите и рекламни материали; проведе серия от конференции за откриване и закриване на Европейската година и редица диалози между европейските комисари и граждани от всички сфери на живота и осъществи цялостна подкрепа на прояви на национално, регионално и местно равнище в целия ЕС. Благодарение на гражданството на ЕС — от чието въвеждане с Договора от Маастрихт през 1993 г. се отбелязват 20 години — всички граждани на държавите — членки на ЕС, имат и допълнителна група права като граждани на ЕС. Сред тези права са правото да се движат и да пребивават свободно на територията на ЕС, правото да избират и да бъдат избирани в изборите за Европейски парламент и в общинските избори в държавата от ЕС, в която пребивават, правото да се ползват, на територията на трета страна, в която държавата членка, на която те са граждани, няма представителство, от закрилата на консулските власти на всяка държава членка при същите условия, както и гражданите на тази държава, както и правото да отправят петиции до Европейския парламент, да подават жалби до Европейския омбудсман и да се обръщат към институциите на ЕС и да получават отговор от тях. Съществуват много права, които произтичат от гражданството на ЕС, но хората невинаги са запознати с тях. Целта на Европейската година на гражданите е да се разяснят тези права и да се гарантира, че хората са запознати с тях и няма пречка да ги упражняват.

Нараства осведомеността за европейското гражданство и за гарантираните от ЕС права. Според проучване на Евробарометър(2012), европейците имат обща представа за своите права, но невинаги знаят какви точно са те. 81 % от анкетираните знаят, че са и граждани на ЕС освен граждани на своята държава. В проучването относно гражданството на Европейския съюз европейците бяха запитани за статута и правата си на граждани на ЕС. Като цяло анкетираните знаеха за повечето от правата си, които произтичат от гражданството на ЕС, сред които правото да отправят петиции до институциите на ЕС (89 %), правото на свободно движение (88 %), забраната за дискриминация, основана на националното гражданство (82 %), правото на консулска защита (79 %) и правото да участват в гражданска инициатива (73 %). Над една трета от анкетираните (36 %) бяха на мнение, че са добре осведомени за тези права, което представлява нарастване с 5 процентни пункта в

сравнение с 2007 г. Въпреки това едва 24 % от тях смятат, че са добре осведомени за стъпките, които трябва да предприемат, ако не са спазени правата им на граждани на ЕС. Що се отнася до правата, свързани със свободното движение, във всички 27 държави членки има абсолютно мнозинство, което смята, че това води до икономически ползи за тяхната държава. Същевременно две трети (67 %) от тях смятат, че свободното движение на хора на територията на ЕС води до икономически ползи за техните държави.



Във връзка с Европейската година на гражданите 2013 и отбелязването на създаването на европейското гражданство по силата на Договора от Маастрихт, бе инициирано създаването на **Алианс за Европейска година на гражданите 2013** (European Year of Citizens 2013 Alliance), а при координацията на Европейски институт – София бе създадена и Национална коалиция в България в рамките на Алианса. Алиансът има за основна цел обединяване на усилията на големи европейски мрежи за насърчаване на социалната активност и ангажираност на гражданите на Стария континент, за оформяне на активно европейско гражданско съзнание и за поставянето на темата за европейското гражданство в основата на политическия дневен ред на ЕС. В хода на 2013 година следните основни акцента бяха определящи на провежданите инициативи и дейности, а именно стремеж да се съдейства за провеждането на истински европейски граждански диалог чрез обмен и предложения за упражняването на граждански права, както и на връзката между гражданите и европейските институции; провеждането на информационни и разяснителни кампании за европейските граждани и застъпнически кампании за активно мнение по публичните политики на Европейския съюз. Националната коалиция организира серия от събития чрез своите партньорски организации в България с оглед отбелязването на Европейската година на гражданите 2013.

Европейски информационен център „Европа Директно“ – Велико Търново осъществи наситен календар за отбелязването на годината.

Междубластна кампания на мрежата "Европа Директно"

"Европа НА гражданите, гражданите ЗА Европа"



Центровете „Европа Директно“ в Шумен, Сливен и Велико Търново координираха своите усилия за разширяване на работата си с възрастните хора от районите и в привличането им като активни доброволци в Европейската година на гражданството. Усилията се основаваха на забележителното сътрудничество, което бе постигнато през 2012г. като Европейска година за активен живот на възрастните хора и солидарността между поколенията. Във всеки от областите Сливен, Шумен и Велико Търново бяха проведени серия от дейности, изследователска и проучвателна дейност, насочени към съхраняване на паметта на общността, чрез използване на метода „Разказване и съпреживяване на истории“. Всеки от центровете „Европа Директно“ в Сливен, Шумен и Велико Търново подготви свой областен отбор, който да участва в междубластното състезание и форум под

надслов „Европа НА гражданите, гражданите ЗА Европа“. В четири кръга, отборите от трите области коментираха бит, традиции и ритуали, специфика на българския дух и ценности в общото европейско семейство, традиционни празници и техни аналози в други европейски страни, песенно и художествено творчество. Докато участниците отговаряха на въпросите в залата на първото читалище „Надежда“ във Велико Търново, във фоайето представители на различните населени места, участници във форума подредиха две интересни изложби – изложба на битови предмети и изделия и кулинарна изложба. Ефирна свищовска дантела мереше ред с везани сливенски гайтани, ръкоделия от Шумен и Делиормана бяха редом до габровски шевици и сливенски тъкани и черги.

Гост на форума бе г-н Огнян Златев, ръководител на Представителството на ЕК в България, който сърдечно поздрави участниците за техния свеж и неуморен поглед и усилия за запазване на българските традиции и тяхното пренасяне в европейската културна памет, награди участниците в различните изложби и всички отбори, взели участие във форума. Над 120 души активно участваха в различните форми на форума, а над 100 великотърновци се насладиха на изпълненията на своите гости.

Международни тренинги „Мисли глобално, действай локално“ и участие в Парада на Шуман

„Европа Директно“ активно се включи в международен обмен и тренинги през Европейската година на гражданството, като елемент на тази активност бе успешно защитен проект „Мисли глобално, действай локално“, в рамките на програма „Гражданство“ на ЕК. В рамките на програмата участваха средношколци от 11 страни в Европа, а в рамките на младежкия обмен – млади хора от 6 страни. Във всяка от участващите страни бяха изпълнени младежки дейности за насърчаване на включването на млади хора в процеса на вземане на решения на местно ниво и в правенето на политика, насочена към младежите. От „Европа Директно“ активно се включиха двата младежки клуба „ЕвроБолярче“ и студентски клуб „Европа“. Календарът на малките евроболярчета включваше социални занятия и изследване на родното място и на родовата памет – бяха направени изследвания за най-старата снимка от улицата, на която живеят; най-старата фамилна снимка и нейната история; най-богатото фамилно дърво и др. Основен акцент бе поставен върху елемента на съпреживяване и споделяне сред децата, основано на изследване и контакт с техните по-възрастни родители и баби и дядовци.



Студентите от студентски клуб „Европа“ провеждаха регулярни занятия два пъти месечно, на които обсъждаха интересни теми като европейско гражданство, мобилност в Европа, проблеми в Европа и тяхното решаване, младежка солидарност и има ли почва у нас /по повод на бежанската вълна/, възможности за кандидатстване за собствен младежки бизнес. Младите хора подготвиха презентации по основни политики на ЕС и изнесоха своите лекции пред средношколци от

СОУ „Катранов“ Свищов и СОУ „Ем.Станев“ Велико Търново. Те участваха като модератори в събитията на центъра, както и в заключителното младежко събитие в София, организирано от Представителството на ЕК.



Шестнадесет млади хора участваха в международната младежка среща „Мисли глобално, действай локално“, проведена във Варшава през май 2013г. и в Парада на Шуман. Срещата с атмосферата на Парада, с водещи европейски лидери, включването в европейската игра „Стани европеец“ остави траен отпечатък във всеки млад човек.



Международен младежки тренинг за активно гражданство

„Към активно младежко участие в местния живот“

с тренинги във Велико Търново - България, Коня- Турция и Задар - Хърватска.

Европейски информационен център „Европа Директно“ поддържа широка мрежа от партньорски организации в редица европейски страни и в страни-кандидати. Съвместно с Младежки център – Коня, Турция и Европейска къща – Славонски брод, Хърватска бе защитен проект, посветен на активното гражданство „Към активно младежко участие в



местния живот“. Три младежки тренинга, проведени във Велико Търново /март 2013/, Коня /юни 2013/ и Задар /октомври 2013/ срещнаха над 90 младежи от трите страни. Треньори на тренингите бяха младежи лидери от Лидерска академия ГЛОУ, което способства за подобряване на съвместната работа между младежите, разчупи традиционните стереотипи, създаде творческа среда. Младежките срещи и всички мобилности имат много силен последващ ефект върху участващите младежи, защото те променят своето възприемане на другите, проверяват своите знания по тематиката на тренинга както и по езика, обогатяват и разширяват знанието за страните-участници. В рамките на трите тренинга младите хора дискутираха какво е да бъдеш гражданин на Европа; какви са произтичащите права и задължения от Хартата за правата на гражданите на ЕС; какви права имат младите хора в контекста на Хартата за участието на младите хора в местния живот; какви са характеристиките на активния европеец; стереотипи в Европа; опасността от зараждането на езика на омразата в Европа и прочие. Младежките тренинги бяха разчупени и наситени с елементи на неформално обучение, което доведе до добро приемане на предложената тематика и до активно включване.

Регионална кампания „Образование за европейско гражданство“ с учители от средните училища и детските градини от Великотърновска област



Европейски информационен център „Европа Директно“ работи с учители по различни тематични приоритети от 2003г. За мотото на 2013г. бе избрано „Да преподаваме европейско гражданство“. Съвместно с Регионалния инспекторат по образование – Велико Търново, бе обявен конкурс за набиране на мотивирани учители за участие от групата на детските градини и учители

от средни училища от Великотърновска област. Общо 43 учители подадоха мотивационни писма за участие в регионалната кампания, заедно с техните класове или групи. Бяха оформени две работни групи, на учители без или с минимален начален опит, и такива със значим опит по преподаване и опит в участие в проекти. Двете групи преминаха през три модулни обучения – „Основи на европейското гражданство“, „Методология на преподаване на европейско гражданство“ и „Проектен цикъл“, с лектори от ВТУ „Св.св.Кирил и Методий“, ЮЗУ, СУ „Св.Климент Охридски“, обучител от Корпус на мира на САЩ. Всеки от учителите разработи свое открито занятие /за детската градина/ и свой мини-проект /за средните класове/. Ангажимент на учителите от горен курс бе да имат писменото съгласие на своите ученици и те също да участват в разработването на



проектната идея. В ЕИЦ постъпиха 27 проекта, които бяха разгледани, дообогатени и финансирани в рамките на годината.

Месец април и май 2013 се превърна в европейски празник в 11 училища, 32 детски градини във Великотърновска област и обхвана над 1300 деца и ученици. Всеки детски учител изнесе открит урок пред всички учители от общината си, посветен на европейското гражданство – посветен на здрава и чиста околна среда, на правото на име и националност, на правото на семейство, на познаване на другия. В детските стаи оживяваха самолети, лодки и двойните автобуси на Лондон, а децата с интерес споделяха добити знания за Европа от техни собствени наблюдения, от такива на родители или близки, техни приятели и познати. Най-добрият урок, изнесен в Горна Оряховица от г-жа Стефка Йовкова, в Детска градина „Здравец“ бе филмиран и предложен за Урок на годината на МОН, като получи заслужено това високо



отличие. Той бе изнесен отново пред всички старши детски учители от Великотърновска област и бе популяризиран на DVD устройство. Европейски център подготвя методическо пособие „Да преподаваме европейско гражданство“, насочено към учители и преподаватели в детски градини, което цели да спомогне за повишаване на общата



методическа подготовка за тази ниска образователна възраст. Бяха раздадени над 4000 детски книжки, книжки със стикери и детски карти за всяка от участващите групи, като и 32 образователни пакета с материали по преподаване на европейско гражданство. Детските градини подготвиха 24 образователни къта, посветени на Европа във фойетата, а всички

малки палавници от участващите градини и детски групи си тръгнаха след всеки празник с детските книжки, които ЕИЦ осигури.



Средношколците от Великотърновска област бяха особено креативни, разработвайки своите микро проекти, заедно със своите учители. В Свищов те писаха заедно историята на града с акцент общата река, която ни свързва с Румъния и възникналите през годините връзки от двата бряга на Дунава. За своите събития те поканиха приятелски класове от Зимнич, като проведоха весела дунавска спартакиада, състезание за Дунав и др. В Стражица представиха хуманиста Ангел Каралийчев и изследваха европейските мотиви и влияние в неговото творчество, в Златарица – представиха прочит на Холокоста в открит урок, изнесен пред всички учители по история от община Златарица и Елена, а във Велико Търново - в Хуманитарна гимназия направиха „Кабинет на Европа“. Всички средношколци проявиха завидно творчество и въображение, развиха качества да работа в екип, представиха завършени продукти, които се отличаваха с много креативност и иновативност.

Младежки хепънинг „Младите граждани ЗА Европа“

Европейски информационен център „Европа Директно“ и Лидерска академия „ГЛОУ“ работят съвместно от 2004г.. В 2013г. тяхните инициативи бяха свързани с Европейската година на гражданството. Уникалното в това сътрудничество е, че мултиплицирането на ефекта на всяка инициатива, обхваща над 55 града от цялата страна. Лидерска академия ГЛОУ обучава млади момичета на принципа трениори за трениори, като възпитаничките на академията имат своите алумни организации в над 55 града от страната.



Европейска академия ГЛОУ обучава млади момичета на принципа трениори за трениори, като възпитаничките на академията имат своите алумни организации в над 55 града от страната.

През 2013г. основна тема на тренинга и като подготовка за предстоящия младежки хепънинг през август 2013, бе европейско гражданство. Младите хора разработиха макет за социална кампания, която включваше депа и спирка по пътя за получаване на европейски паспорт – снимка на европаспорт, след отговор на определен свързан с Европа въпрос; послание към Европа и очакванията от нея; моите задължения като европейски гражданин; какво мога да направя за другия и др. На всеки пост, участващите младежи получават печат



усмивка със звезди, а в края, всички преминали през всички депа – европейски паспорт и награда. Младите хора разработиха и играта „Стани Европейец“, по аналогия с играта „Стани богат“, която прилагаша в различните тренинги и работа в групи, които имаха през годината. На годишната младежка среща, посветена на

Европейската година на гражданството, младежки трениори от ГЛОУ бяха поканени да представят играта пред младите хора от всички центрове Европа Директно и всички участници искрено се забавляваха.

Множеството инициативи, свързани с провеждане на активен граждански диалог и инициатива, тепърва предстоят да доказват своята жизнестойчивост и ефективност. Европейската гражданска инициатива, въведена от Лисабонският договор, е нововъведение със сериозен потенциал за промяна на статуквото на гражданско участие в Европа. Доколко обаче този потенциал ще бъде използван, ще зависи от активността на самите граждани и от реалното превръщане на Европа за гражданите.

Използвана литература

1. Green paper on “The Future of Democracy in Europe” – trends, analyses and reforms, Council of Europe Publishing House, 2004
2. План Д за демокрация, диалог и дебат, наличен на www.ec.europa.eu/.../plan_d/index_bg.htm
3. Бяла книга за европейската комуникационна политика, налична на www.eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:069...BG...
4. White paper on European Governance, Doc. COM (2002)704
5. Договорът от Лисабон, наличен на http://europa.eu/lisbon_treaty/index_bg.htm
6. Калейнска, Т (2011) Гражданският диалог и инициатива в Европа, в сборник „Доклади от годишна университетска научна конференция с международно участие, том 4, Социални, стопански и правни науки, Издателство на НВУ „Васил Левски“, Велико Търново, 131 – 140

Тази електронна книга се реализира с финансовата подкрепа на Европейската комисия. Отговорността за нейното съдържание се носи единствено от Европейски информационен център - Велико Търново и при никакви обстоятелства не може да се разглежда като отразяващо позицията на Комисията.

**ЕВРОПЕЙСКИ ИНФОРМАЦИОНЕН ЦЕНТЪР –
ЕВРОПА ДИРЕКТНО, ВЕЛИКО ТЪРНОВО**

бул. „България“ №24, П.К. 345

гр. Велико Търново

тел. 062 605060

- ел. поща: office@europeinfocentre.bg
- www.europeinfocentre.bg